THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper of Western Canada.

דאס אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אראבישע און אידישע באדן-נויטן

ווי אן אראבישע דעפוטאציע האט דערקלערט פאר לארד סימפסאן, מוז אן אראבישע פאמיליע אונטער דעם איצטיקן סיסטעם פון עקסטענסיווער באדן באארבעטונג, האבן אן ערך פון צוויי הונדערט דונאם באדן צו שפייזן זיך. ווי לארד סימפסאן האט אבער אויסגערעכנט אויפ'ן סמך פון דעם חשבון צוגעשטעלט פון דער דעפוטאציע, דארף אפילו א שטח פון צוויי הונדערט דונאם אויך ניט זיין גענוג פאר א מענשלאכן לעבן פאר א פאמיליע פון פינף נפשות.

דער אמת איז, אז עס זיינען דא ניט קיין סך פעלאכישע פאמיליעס אין ארץ־ישראל, וואס באזיצן א שטח פון צוויי הונדערט דונאם. דער דורכשניטלאכער פעלאך באארבעט א קלענערן שטח, און אממייסטן ניט אייגענעם באדן, נאר געדונגענעם פון די עפענדים, און ער מוז נאך פון זיין קארגער הכנסה אפגעבן א גרויסן פראצענט צו דעם עפענדי. און, אין דער אונטערשטער שורה, קאן דער פעלאך אונטער די איצטיקע באדינגונגען קיין מענשלאכן לעבן ניט מאכן, און ער מיט זיין פאמיליע לעבן אפשר ערגער, ווי זייער בהמה.

די אראבישע פארשטייער, וועלכע ברייינגען אט די טענות צו לארד סימפסאן, ווען זיי זאלן טאקע באמת זיין פאראינטערעסירט אין דעם וואוילזיין פון די פעלאכן, וואלטן זיי געקאנט פיל ארויסהעלפן דורך אוועקגעבן צו זיי זייערע אייגענע גרויסע לאנד באזיצן, קעמפנדיק גלייכצייטיק פאר דעם, אז דאס לאנד זאל אוועקגענומען ווערן אויך פון די אנדערע עפענדים און אוועקגעגעבן ווערן צו די פעלאכן. דאס גייט זיי נאטירלאך ניט ארויף אפילו אויפ'ן זינען צו טאן. די דאזיקע פשוט'ע אגרארע פראגע זוכן זיי בעסער צו פארוואנדלען אין א נאציאנאלער פראגע, גלייך ווי די אידן וואלטן עס טאקע געווען שולדיק אין דעם, וואס עס פעלט אויס באדן ביי די אראבישע פעלאכן, און ניט די עפענדים.

לארד סימפסאנען וועט אבער מסתמא אויסקומען זיך נאך אויסצוהערן אן אנדער געשיכטע פון די אידן. ער וועט אויסגעפינען, אז די אינטענסיווע לאנד ווירטשאפט, וועגן וועלכער די אראבישע פארשטייער האלטן ערשט אין ריידן, האבן די אידן שוין לאנג איינגעפירט, און אז א אידישע פאמיליע פון פינף פערזאן קאן לעבן, און טאקע א סך א חשוב'ערן לעבן ווי די דורכשניטלאכע אראבישע פעלאכישע פאמיליע, אויף א צענטל פונ'ם באדן, אויף צוואנציק דונאם, און, אין איינינקע פעלן, נאך ווייניקער.

ער וועט אפשר נאך אויסגעפינען, — אויב פאליטישע הינטערגעדאנקען וועלן אים ניט דיקטירן צו פארזעען עס, — אז דער מייסטער באדן וואס ווערט באארבעט איצט אין ארץ־ישראל פון די אידישע קאלאניסטן איז פון די אראבער בכלל ניט באארבעט געווארן, נאר די אידן האבן עס ארויסגעריסן פון דעם זאמדיקן מדבר און פון די פארפעסטעטע זומפן, פון וועלכע די אראבער האבן געוויכט ווי פונ'ם מלאך־המות. דער קליינער טייל פונ'ם פריער באארבעטן אראבישן באדן איצט אין אידישן באזיץ, האט אין די אידישע הענט פארגרעסערט זיין פראדוקטיוויטעט אויף צענדליקער מאל.

אוודאי וועלן די אידן סימפאטיזירן מיט יעדן וואונש פון די אראבער איינצופירן מער אינטענסיווע און מאדערנע לאנדווירטשאפט מעטאדן. זיי וועלן זיי גערן לערנען אליין דאס צו טאן, ווי זיי האבן שוין אויסגערנט די אראבער צו פלאנצן אראנזשען. אבער אפילו דאן, ווען אזעלכע מעטאדן זאלן ביי די אראבער ניט איינגעפירט ווערן, האט דער אראבישער דוחק אויף באדן ווייניק צו טאן מיט דער אידישער קאלאניזאציע: עס זיינען דא נאך מיליאנען דונאם באדן אין לאנד, וואס די אראבער וועלן ניט באריען ווי לאנג עס זאל זיי ניט זיין, — די זומפיקע און זאמדיקע געגענטן, וואס פארערן די ליבע און קרבנות גרייטקייט פונ'ם אידישן חלוץ צו באפרוכפערט ווערן.

די אידישע באדן נויטן אין ארץ־ישראל קומען בשום־אופן ניט אין קאנפליקט מיט די אראבישע. אין א סך פאלן האט נאך א אידישער ישוב געמאכט געזונט גאנצע געגנטן, וואס האט געמאכט מעגלאך אויך פאר אראבער צו לעבן בשכנות.

קאנאדע אנטדעקט א נייעם אוצר

די ציטונגען האבן די טעג געבראכט די ידיעה, אז דר. ע. ה. בומער, פון אלבערטער אוניווערסיטעט, האט אנטדעקט א נייעם פראקטישן מעטאד, ווי אזוי ארויסצוציען גאזאלין פון די אויל־זאמדן אין צפון אלבערטא.

די דאזיקע ידיעה איז פון גוואלדיקער באדייטונג פאר מערב קאנאדע און איר צוקונפטיקער אנטוויקלונג, — אויב נאר עס זאל זיך ארויסווייזן, אז דר. בומערס מעטאד קאן אנגעווענדעט ווערן אויף א גרויסן מאסשטאב און זאל זיין פראקטיש פונ'ם קאמערציעלן שטאנדפונקט, — און, לויט די ערשטע ידיעות, איז זיין מעטאד פון אזא כאראקטער.

אויל איז ביי היינטיקן טאג איינער פון די וויכטיקסטע, אויב ניט דער וויכטיקסטער ארטיקל פאר דער אינדוסטריעלער אנטוויקלונג פון א לאנד, און איז שוין במילא אויך א פאקטאר פון גרעסטער וויכטיקייט אין דער וועלט פאליטיק. ניט אומזיסט יאגן זיך אזוי די וועלט־מאכטן נאך די ווינקעלאך אויף דער ערד, וואס זיינען רייך מיט אויל.

אין צפון אלבערטא זיינען דא מיליאנען אקער פון אט די זאמדן, דורכגעזאפט מיט מינעראלער סמאלע און אויל. די זאמדן אנטהאלטן ריזיקע, פאקטיש אומדערשעפלאכע קוואנטיטעטן פון די דאזיקע ווערטפולע שטאפן. עס זיינען דארטן אויך דא ריזיקע קוואנטיטעטן פון נאטירלאכן גאז, מיט א גרויסן וואסערשטאף אינהאלט.

אט די רייכטימער, כאטש מען האט פון זיי אויך ביז איצט געוואוסט, האבן נאך ניט געקאנט אויסגענוצט ווערן. די זאמדן געפינען זיך אין די וויטע צפון געגנטן, מיט זייער ארימע קאמוניקאציע מיטלען, און די אויספארשונגען קומען אן שווער. קיין פראקטישע מיטלען ווי ארויסצוציען די אויל פונ'ם זאמד זיינען ביז איצט ניט געווען באקאנט, און די גאז האט מען נאטירלאך, ניט געקאנט באנוצן, באלד ווי ס'איז ניט שייך געווען צו ריידן וועגן לאקאלן געברויך און באלד ווי די פעלדער האבן זיך געפונען צו ווייט פון מענשלאכע ישובים.

מיט דער דערפינדונג פון א פראקטישן מעטאד צו באארבעטן די זאמדן, וועלן שוין די נויטיקע קאמוניקאציע מיטלען קומען אהין, און דאן וועט דער גאנצער ווילדער געגנט אונטער דעם ארקטישן קרייז אויפלעבן מיט אינדוסטריעס, וואס וועלן זיין פון קאלאסאלער באדייטונג פאר מערב קאנאדער אנטוויקלונג.

זאל אבער דר. בומערס דערפינדונג אפילו נאך ניט דערגרייכן דעם ציל, איז אבער זיכער, אז זי איז א וויכטיקער שריט אין דער ריכטונג. פריער אדער שפעטער וועלן די גרויסע רייכטימער פארבארגן אין די זאמדן פונ'ם וויטן צפון פון אלבערטא ווערן א וויכטיקער פאקטאר אינ'ם אינדוסטריעלן לעבן פונ'ם לאנד.

נאטירלאך, וועלן נויטיק זיין נאך מענשן און מענשן צו באארבעטן די דאזיקע רייכטימער פאר אלעמענס וואוילזיין, און אלבערטא וועט מוזן עפענען ברייטער די פראווינץ פאר אימיגראנטן, אויב זי וועט ניט וועלן, אז די גוואלדיקע אוצרות מיט וועלכע די נאטור האט זי געבענטשט זאלן פארלארן גייען.

טוריסטן מכל המינים און ארץ־ישראל'דיקע דיסקוסיעס

(א בריוו פון ארץ־ישראל)

(ספעצ. פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

מיר "נייטיווס" האבן גרויס רעספעקט פאר טוריסטן און מיר שלאגן זיך אלץ מיט דער דעה צי מיר זאלן יא אדער ניט אראפנעמען די היטלען פאר די אלע, וואס מיר באגעגענען אין די קאכנדיקע ירושלים'ער גאסן. מיר זיינען מוכן ומזומן זיי מכבד זיין מי טוואס נאר מיר פארמאגן דא און דארט. מיר זיינען גרייט זיי מכבד צו זיין מיט אן אומזיסטיקער סעודה און מיר זיינען אפט מאל אפילו טאלעראנט צו זייערע מיינונגען וועגן ארץ־ישראל־פראבלעמען.

ארץ־ישראל איז איצט פול געפאקט מיט טוריסטן, פעטע און מאגערע, לאנגע און קורצע, שוטים טוריסטן און חכמים טוריסטן. גאטספארכטיקע טוריסטן און אפיקורסישע טוריסטן, — אבער אלע האבן זיי אין זיך געמיינשאפטלאכס — זיי זיינע אונזערע געסט. אינ'ם האטעל וואו איך עס, פארשטעקט איך זיך אין א ווינקל, אזוי אז דער בכבוד'יקער טיש זאל קאנען באנוצט ווערן פון א חברה אמעריקאנער טוריסטן. ווען איך גיי קויפן עפעס אין דער קראם, ווארט איך געדולדיק אויס ביז די פאר טוריסטן קויפן איין, און ווען נייע טוריסטן קומען אריין, ווארט איך ווידער. זיי זיינען בילכער.

א טוריסט ווייס ניט, נאטירלאך, די ווערט פון אונזער געלט און ווייס טאקע ניט די ווערט פון אונזער שפראך. הערט מען דא טאקע אלערליי לשונות פון דער וועלט, וועלכע אפילו בבל האט קיינמאל ניט געהערט.

אבער דאס איז נאך ניט דאס ערגסטע. צוליב דעם טוריסטן סעזאן איז דא אויסגעבראכן א מגפה אויף בילדער און אויסשטעלונגען. מיר פארמאגן דא ברוך השם קינסטלער בשפע. און יעדער איינער איז דער גרעסטער, יעדער איז דער בעסטער, יע־ער איז געבענטשט מיט גאונות. און פרובירט נאר זאגן א קריטיש ווארט, וועט איר זיך קויפן שונאים לעולם ועד.

א מנהג אין אונזער מדינה איז צו מקבל פנים זיין חשוב'ע טוריסטן, מיט א סעודה און מיט "ספיטשעס." און אזוי ווי אלע טוריסטן זיינען חשוב'ע מענשן זיינען מיר דא יומם ולילה איצט פארנומען מיט מאכן סעודות. די ציוניסטישע ארגאניזאציע מאכט סעודות, דער נאציאנאל פאנד מאכט סעודות, דער קרן היסוד — אלע! מילא, די סעודות זיינען נאך ווי צו דערליידן, אבער די ספיטשעס, אוי, די ספיטשעס!

טוריסטן, און אמעריקאנער בפרט, זיינען גרויסע בעלנים אויף אויסגראבונגען און אנטיקן. די ערשטע זאך וואס זיי אינטערעסירט איז, אז מען זאל פאר זיי אויסגראבן אלטע קברים, פארגעסענע שטעט, אלטע תכשיטים, כדי זיי זאלן עס מיטנעמען מיט זיך אלס א זכר לחורבן. אלס "נייטיווס", וועלכע זיינען באשאפן געווארן צו צופרידן שטעלן די טוריסטן, — האבן מיר דען אנדערע וויכטיקע אויפגאבען אין ארץ־ישראל? — האבן מיר לעצטענס איינגעפירט א מנהג, אז איידער טוריסטן הויבן אן צו קומען צו באגראבן אפגענוצטע ארטיקלען, ביינער וואס וואלגערן זיך אין גאס, אלטע שמות, צעשפאלטענע טעפ, און ווען דער טוריסטן סעזאן קומט, גראבן מיר עס אויס אלס אור־אלטע קברים און די טוריסטן טוען זיך דערויף א ווארף און פארצוקערן עס. זאלן מענשן הנאה האבן.

מאנכע טוריסטן האבן דוקא א טבע צו ווענדן זיך צו אראבישע אגענטורן, אז מען זאל זיי ווייזן די וויכטיקסטע פלעצער אין ארץ־ישראל. זיי טוען עס חלילה נוט מחמת רשעות. זיי גלויבן, אז אן אראבישער וועג־ווייזער קאסט ביליקער; זיי גלויבן, אז אן אראבער קאן בעסער דאס לאנד; זיי גלויבן, אז אידן קאנען זיי זעען אויך אין ניו־יארק און אויך אין בערלין און אויך אפילו אין ווארשע. ס'איז ביי זיי קיין נייעס ניט צו זעען א אידיש פרצוף און זיי זוכן דאריבער אראבישע וועג־ווייזער. איך האב גארנישט ניט דאגעגן, כאטש איך בין ניט קיין "ברית־שלום'ניק". אבער 'האט מיך ממש פארדראסן, ווען איך האב לעצטנס באגעגנט א מחנה טוריסטן, באגלייט פון אן אראבישן וועג־ווייזער, וועלכער האט זיי אין ירושלים געוויזן מיט דער האנט אויף א שמאל געסל און זיך אנגערופן:

— אט דאס איז תל־אביב.

נאטירלאך האט דער טוריסט ליב צו שמועסן וועגן פאליטיק. אין קיין פלאץ אין דער וועלט, שיינט מיר, רעדט מען ניט אזויפיל איבער פאליטיק ווי אין אונזער קליינער מדינה.

מיט א פאר טעג צוריק האב איך זיך אריינגעכאפט אין ווינער קאפע, וועלכע געפינט זיך אין ירושלים, אקעגן ציון קינעמא. די ווינער קאפע איז גאנץ אייראפעאיש איינגעריכטעט. די פענסטער זיינען אזוי פארהאנגען, אז איר קאנט דורך זיי אפילו ניט זעען די חנ'עוודיקע שמוציקע אראבער, וועלכע דרייען זיך ארום אין דרויסן.

איך האב דארט געטראפן דריי פארשוינען. איינער פיין געקליידעט און אין א הארטן קראגן — א סימן, אז ער איז א טוריסט. ער האט זיך געקוויקט מיט אייז קרים. דער צווייטער איז געווען א בריטישער באאמטער, וועלכער האט געזופט לאגער־ביר. דער דריטער איז געווען א באקאנטער ציוניסט, וועלכער האט מיט אפעטיט געגעסן א "סענדוויטש" פון צוויי־פעלהאפטער כשרות.

איך האב צוויי פון זיי געקאנט און בין צוגעקומען צו זייער טיש מיט א "שאלאם". זיי האבן געפירט א שמועס וועגן דעם מצב אין ארץ־ישראל, און יעדער פון זיי האט ארויפגעווארפן די גאנצע שולד און אלע צרות אויף דער רעגירונג. ס'איז שוין אזא מנהג המדינה, אז ווען א איד פאלט אין עפעס דורך, זאל ער באשולדיקן ניט זיך, נאר די רעגירונג. דער טוריסט האט אבער ארויסגעוויזן אפיקורסות און גע'טענה'ט, אז אין די אידישע צרות אין ארץ־ישראל זיינען שולדיק טאקע די אידן אליין:

— די אידן טענה'ן אז זיי זיינען א הילפלאזע מינאריטעט, — האט דער טוריסט זיך צעלאזט, — אבער פארוואס באמיען זיי זיך ניט צו ווערן א מאיאריטעט? זיי מאכן אנשטריינגונגען פון א פליג, ווען ס'איז נויטיק דער כח פון א לייב. קיין פאלק אין דער וועלט רעדט ניט אזוי פיל וועגן חוב צום פאלק ווי אידן, אבער ווען עס קומט צו ממשות'דיקער ארבעט איז אמרו לאלהים — כאטש רעדט צו דער וואנט!

דער ציוניסט האט לכתחילה ניט געקאנט רעדן, ווייל ער האט געהאט א פולן מויל מיט סענדוויטש פון צוויי־פעלהאפטן כשרות. ענדלאך האט ער אראפגעשלונגען דעם ביסן בחפזון און זיך אנגערופן:

ס'איז ארויסגעווארפענע רייד צו טענה'ן וועגן א מאיאריטעט, כל זמן מיר האבן דא א היימסאן, וועלכער וויל ניט אריינלאזן קיין אידן אין לאנד. מיר האבן דא "אפישלס" וואס רייצן פשוט די אראבער קעגן אונז, וואס לערנען זיי, אז זיי זאלן ניט פארקויפן קיין לאנד צו אידן. די רעגירונג לייגט אויף אונזער וועג די גרעסטע שוועריקייטן.

דער דריטער, וועלכער האט געענדיגט די דריטע גלאז ביר האט באשטעלט א פערטע, האט מיט פאראכטונג א שמייכל געטאן, אפגעווישט דאס מויל מיט סארוויעט און זיך אנגערופן:

— איך קאן אייך זאגן א סוד, וועלכן איר דארפט קיינעם ניט דערציילן. קיינמאל איז נאך ניט אזוי גרינג געווען צו קויפן לאנד אין ארץ־ישראל, ווי איצט. אראבער זוכן קונים ווי מיט ליכט. מיטגלידער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע, וועלכע ווארנען אנדערע ניט צו פארקויפן קיין לאנד צו אידן, זיינען אליין מוכן ומזומן צו קריגן אידן, וואס זאלן ביי זיי אפקויפן לאנד.

מיין ציוניסט איז נעבאך געבליבן אן לשון און האט זיך גענומען פאר גרויס עגמת נפש נוקם צו זיין אין א נייעם סענדוויטש.

אזעלכע וכוחים קאן מען דא איבעראל הערן. אידן זיינען עוסק מיט ריידן, ווי די ענגלענדער זיינען זיך עוסק מים שפילן "ברידזש". קיין סך נייע זאכן הערט איר ניט. על פי רוב חזר'ט מען זיך איבער און מ'איז מעלה גרה אלטע ווערטער וועלכע קריכן שוין פון האלז. מ'רעדט און מ'קאכט זיך און מ'שרייט און אפט מאכט עס דעם איינדרוק ווי מ'זוכט: בכוונה צו פארשרייען און פארטויבן דעם געוויסן.

ווארום נאך אלעמען פילן א סך פון אונז מוסר כליות, און א סך פון אונז זעען איין אז דאס ארויפווארפן די גאנצע שולד אויף אנדערע איז א היבש ביסל איבערטריבן.

מאי, 1930. (איטא).

דער עיקר אינ'ם ציוניזם און איצטיקן מאמענט

(אויס א פארטראג געהאלטן אויף א צוזאמענקונפט פון זשורנאליסטן און שריפטשטעלער אין ירושלים).

פון מ. מ. אוסישקין

(שלוס פון מאנטאג)

איך גלויב אבער ניט, אז אונזער קאמף זאל אין גיכן געקרוינט ווערן מיט דערפאלג. באזונדערס איצט, ווען אונזערע שונאים פאדערן, און ניט בלויז צוליב דעם באשלוס פון דער אויספארשונגס־קאמיסיע מען זאל ניט פארגרעסערן אונזערע מעגלאכקייטן אינ'ם באדן־דערווערב, נאר גאר להיפוך, מען זאל אונז בינדן הענט און פיס.

דער וואס דיינקט איצט וועגן פארלייכטערונגען אויפ'ן געביט פון אידישן באדן־דערווערב, האט זייער א גרויסן טעות.

פריוואטע איניציאטיווע! אויך די דאזיקע פראגע וועל איך באלויכטן בלויז פון דער פראקטישער זייט. ווען פון פריוואטע לייט דערווערבט באדן אין א"י? קומט לארד מעלטשעט, אדער אנדערע רייכע לייט, צו נאר קליינע גרופעס אידן פון קאנאדע און דרום־אפריקא און דערווערבן באדן אין א"י — זאגן מיר פון גאנצן הארצן תבוא עליהם ברכה, און מיר זיינען באריט צו העלפן זיי מיט מעגלאכקייטן. אבער איז דאס דען א מאסן באוועגונג? טראכט זיך נאר גוט איין אין דער זאך. אום צו אויפשטעלן א ווירטשאפט אין א"י דארף מען קאפיטאל ניט ווייניקער פון 1.200 ביז 1.500 פונט. לויט דער וואליוטע אין די מזרח־אייראפייאישע לענדער פון וואנען מען קאן דערווארטן א מאסן אימיגראציע, איז א איד מיט אזא קאפיטאל א עושר, און אזא איד וועט מיט זיין פאמיליע זיכער ניט קומען אין א"י אום דא צו לעבן אזוי בצמצום און שווער ווי אין דארף.

און אפילו אז ס'געפינט זיך אזא איד וואס קומט דוקא יא אום צו באזעצן זיך דא אויף לאנד, איז דאס אודאי זייער א שיינער שריט, אבער ניט קיין באוועגונג.

אט נעמט די "זייאן "קאמאנוועלטע," איבער וועלכע מען אט אזא רעש געמאכט אין דער אידישער וועלט. וואס איז פון איר ביז איצט געבליבן, אויסער דאס, אז אירע לענדערייען, גייען ביסלאכווייז אריבער צום אידישן נאציאנאל־פאנד.

און אט נאך א ביישפיל:

דער פאטער פונ'ם אידישן ישוב אין א"י בארא ראטשילד האט געוואלט עטוואס אויפטאן אינ'ם זין פון פריוואטער איניציאטיווע און ער האט געגרינדעט די קאלאניע רביה.

ער פאדערט פון יעדן מיטגליד בלויז 500 פונט פאר וואס דער סעטלער באקומט דעם באדן, פלאנצונגען און די גאנצע ווירטשאפט.

בארא ראטשילד האט געוואלט אויפשטעלן רביה אין פארלויף פון 2 יאר, און ער האט ניט קיין דריטל פון דער צאל איינוואוינער וואס ער דארף האבן פאר דער קאלאניע.

אדרבא זאל מען אונז ציינגן די מענשן איבער וועלכע מען רעדט אלס די מענשן פון פריוואטער איניציאטיווע און קעגנזאץ צום אידישן נאציאנאל־פאנד!

און גאך א זאך. ווען ס'געפינען זיך שוין אידן פון מיטלשטאנד, ווי מען רופט זיי, וואס באזיצן א פאר הונדערט פונט און ווילן זיך קאלאניזירן, איז וואס מער פראקטישער פאר זיי און אויך פאר'ן לאנד: "אנטווידער זיי זאלן מיט זייער ביסעלע געלט קויפן דעם באדן און בלייבן אן א פרוטה, אזוי אז זיי זאלן מוזן קומען בעטן געלט פון קרן היסוד אום צו אויפבויען א ווירטשאפט, אדער זיי זאלן דעם באדן באקומען פון אידישן נאציאנאל פאנד און מיט דעם ביסל געלט וואס זיי פארמאגן זאלן זיי אויפבויען די ווירטשאפטען.

איך גלויב דאריבער, אז ביי די איצטיקע באדינגונגען איז דער אידישער נאציאנאל פאנד דער איינציקער טראקט־וועג פאר דער האפענונג פון דער נאציאן.

דאס פאלק קאן — ווען ס'וויל

וואס אנבאלאנגט די מיטלען פון אידישן נאציאנאל פאנד, איז נאכדעם, אז אונזער פאלק האט אנגעהויבן צו פילן די סכנה פאר אונזערע האפענונגען מצד די אלע כחות וואס האבן זיך פאראייניקט קעגן אונז, גלויב איך, אז ער וועט ריכטיק פארשטיין דעם מצב און וועט אויפציטערן, און דאן וועט ער שוין געפינען דעם וועג ווי אזוי צו אויפבויען דעם פרעסטיזש פון דעם איינציקן אינסטיטוט, וועלכער קאן ראטעווען די סיטואציע — דעם אידישן נאציאנאל־פאנד.

די מעגלאכקייטן פונ'ם אידישן פאלק האבן גאר קיין גרענעץ. ווען נאר ס'וועט באמת וועלן אויסלייזן ארץ־ישראל דורך דעם אידישן נאציאנאל־פאנד.

ווען דאס אידישע פאלק האט באוויזן צו פארגרעסערן די הכנסות פונ'ם אידישן נאציאנאל פאנד פון איינינקע טויזנטער פונטן פאר דער וועלט מלחמה, און פון 17.000 פונט באלד נאך איר ביז 300.000 פונט אין דער לעצטער צייט, טא ווארום זאל עס קאנען פאר־פיר־פאכן און נאך מער פארגרעסערן די זעלבע הכנסות, הן דורך די רושות פון די מאסן, און הן דורך גרויסע ביישטייערונגען, אדער הלואות פון פארמעגלאכע אידן וועלכע ס'קלאפט א פילענד אידיש הארץ! דאס אידישע פאלק פארמאגט די דאזיקע קרעפטן און פינאנצען און דאס אידישע הארץ איז נאך ניט פארשטיינערט געווארן.

אט דער שטאנדפונקט האט, ווי עס שיינט, זיך געפונען א וועג צו די הערצער פון די אלע, וועלכע זיינען זיך צוזאמענגעקומען אין לאנדאן.

די באשלוסן אין לאנדאן צו געבן דעם אידישן נאציאנאל־פאנד די מעגלאכקייט צו אנפירן זיין ארבעט אין א פיל גרעסערן מאסשטאב, אנהויבנדיק מיט אמעריקע, וואוהין איך האף צו פארן קומענדיק הערבסט, און די פארפליכטונגען פון אלע פארזאמלטע אין לאנדאן, צו העלפן אין דער דאזיקער ארבעט אויך אין אייראפא, אין דער פארם פון קריגן גרויסע ביישטייערונגען און הלוואות — דאס אלץ איז דער דער בעסטער באוויז דארויף, אז ס'איז פארגעקומען א גרויסע ענדערונג אין דער באציאונג פון די בוני ציון צו דער באדן פראגע אינ'ם איצטיקן מאמענט.

און צו ענדע נאך א פאר ווערטער וועגן זייער א וויכטיקער זאך — דאס גאלדענע באלפור־בוך.

מיר אידן, וועלכע זיינען אזוי ארים אין פריינט צווישן די אומות העולם, דארפן איז דער גאר גרעסטער בולט'ער פארם אויסדריקן פאר דער גאנצער וועלט אונזער באציאונג צו לארד באלפור ניט בלויז דערפאר וואס ער האט אונטערגעשריבן די דעקלאראציע, וועלכע טראגט זיין נאמען, — אזא דאקומענט וואלט געקאנט אונטערגעשריבן ווערן פיליכט אויך פון אן אנדער מיניסטער, — זאנדערן פאר זיין באציאונג צו דער זעלבער דעקלאראציע.

אט דער גרויסער און ברייט־הארציקער פאליטיקער האט וועגן אונזער צוקונפט גערעדנט דוקא אינ'ם גייסט פון די "עקסטרימע" ציוניסטן.

מיר דארפן אלזא אונזער באציאונג צו אים אויסדריקן דורך אן אייביקן פאלקס אנדענק אין ארץ־ישראל.

ווי אזוי? מיר האבן די גאלדענע ביכער פונ'ם אידישן נאציאנאל־פאנד, וועלכע דארפן אונז אין א מאדערנער פארם דערמאנען די ביכער עזרא און נחמיה, אין וועלכע ס'זיינען אויך איינגעשריבן געווארן די מענשן פון יענער עפאכע, וועלכע האבן געהאלפן בויען דעם צווייטן בית־המקדש. און מיר דארפן האבן אזא בוך, וואס זאל זיין געווידמעט דעם טרעגער פונ'ם באפרייאונגס־סימבאל צווישן די פרעמדע פעלקער.

אין דיזן בוך, וואס וועט אנטהאלטן 5.000 איינשרייבונגען, דארפן זיך איינשרייבן אלע אידישע קהלות, חברות, אינסטיטוציעס און פארמעגלאכע אויף גאר דער וועלט. אט דאס בוך וועט זיך געפינען אין דער הויפט ביורא פון אידישן נאציאנאל־פאנד צו באלפורס אייביקן אנדענק פונ'ם אידישן פאלק, און א קאפיע פון דעם דאזיקן בוך זאל באווארט ווערן אינ'ם בריטישן מוזעאום, אין לאנדאן, צו באלפור'ס אנדענקען אינ'ם ענגלישן פאלק און פאר אלע פעלקער, — דאס איז די גייסטיקע זייט פונ'ם בוך.

די פראקטישע זייט איז א גאנץ פשוט'ע. וועלן מיר די דאזיקע אקציע דורכפירן וועלן מיר (פאר די איינשרייבונגען) באקומען ווייניקסטנס 100.000 פונט, און מיט די געלדער וועלן מיר באלפור'ן שטעלן אן אייביקע מצבה אין פארם פון א וויכטיקער קאלאניזאציאנס־אקציע אינ'ם צענטער פון אונזער אומה — אין ארץ־ישראל.

איך גלויב אינ'ם אידישן פאלק און אין זיין פארשטאנד, און איך בין זיכער, אז מיר וועלן די דאזיקע סומע זאמלען גאר שנעל.

די קאלאניזאציאנס אקציע וועט זיין פארבונדן אינ'ם נאציאנאלן באדן, און איך גלויב, אז ווען אונז וועט געלונגען פולשטענדיק צו פארווירקלאכן די דאזיקע אקציע, וועלן מיר אויפטאן אזא גרויסע זאך אין ארץ־ישראל, וואס וועט זיין א כבוד פאר דער גאנצער אידישער נאציאן אין דער גאנצער וועלט. און מיר וועלן דאמאלט באוויזן, אז מיר פארשטייען און קאנען שעצן אונזערע פריינט, צווישן די אומות העולם, ווי זיי פארדינען עס.

עס האלט שוין נ'ט ווייט, אז דער דאקטאר וועט אייך קאנען זאגן, ווי לאנג איר וועט לעבן

פון י. מאלין

א מאדנע זאך מיט מענשן. דער גרעסטער טייל פון אונז מאטערט זיך אויף דער וועלט. וואס זאג איך דער גרעסטער טייל, זיבערע פינף און אכציק פראצענט פון אלע מענשן אויף דער וועלט לעבן ניט, נאר עקזיסטירן בלויז. יעדער איינער פון אונז האט זיך זיין פעקל צרות, וואס אז מען זאל זיי נעמען אויסרעכענען, וואלט קיין פאפיר ניט געקלעקט. מענשן הארעוון, פראצעווען, באגיסן זיך מיט שוויים אין פראסטיקע טעג ביי דער ארבעט, און אלץ צוליב דעם שטיקל ברויט מיט פוטער און מען שעצט זיך נאך גליקלאך, ווען עס איז דא ביי וואס און וואו צו ארבעטן, ווייל אז מען ארבעט ניט, קאן מען אין א שיינעם פרילינגס טאג אפילו אויסגיין פון הונגער.

ניט אומזיסט איז די מענשהייט פארשאלטן געווארן מיט דעם בזעת אפך תאכל לחם — מיט דעם שוויים פון דיין אנגעזיכט וועסטו דיין שטיקל ברויט פארדינען. שלאגט מען זיך אפ דאס ביסל יארן ווי א פיש שלאגט זיך און שליידערט זיך אין נעץ און מען האט ניט קיין צייט ארומצוקוקן זיך, ווי דאס לעבן שלאגט אפ די לעצטע שטונדע און מען גייט אוועק פון וואנען מען איז געקומען. אט האט איר אייך דאס גאנצע פארגעניגן וואס מען האט שוין פון דעם לעבן ווען מען ארבעט און מען קאן ארבעטן, דאס הייסט, אז די כחות דערלויבן נאך צו פארדינען דאס שטיקל ברויט.

היינט וואס הערט זיך עפעס מיט די אנדערע אנשיקענישן, פלאגענישן, דאגות, צרות און קראנקהייטן וואס באגלייטן אונזער לעבן. וואו געפינט מען איצט א מענשן, וואס זאל זיך אויף עפעס ניט באקלאגן? איינער ליידעט מיט דער ברוסט, א צווייטער מיט נירן קראנקהייט, מיט ציין ווייטאג, מיט לונגען, מיט'ן מאגן, מיט די אויגן, מיט די פיס און מיט וואס ניט? ווער פון אונז האט עס דעם טויט ניט אריינגעקוקט אין די אויגן, ניט געדענקט, אז אט־אט איז ער א פארטיקער. אפילו יונגעלייט קורירן זיך איצט, טראכטן דעם. וואס מען באהויפטעט, אז מען לעבט איצט לענגער. זעלטן, זייער זעלטן איז איצט צו געפינען א פאלקאמען געזונטן מענשן, כמעט יעדער איינער פון אונז איז בלויז, ווי מען זאגט, פארלאטעט, צוגעפיקסט פון דאקטאר, אז ער זאל קאנען אנהאלטן זיין עקזיסטענץ. אט אזוי מסתמא איז געווען אמאל אויך, הגם מען זאגט, דאס די אמאליקע דורות זיינען געווען שטארקערע, געזונטערע.

א ביטערער צער וועט דאמאלסט זיין אויף די קארטנווארפער און ציגיינערטעס

נו, ווי באלד אז עס איז אזוי, אז דאס לעבן גיט גארנישט, א חוץ מאטערנישן, וואלט דאך די גאנצע מענשהייט געדארפט האסן דאס לעבן און יעדער איינער פון אונז מיט'ן אויסנאם פון דעם קליינעם פראצענט גליקלאכערע, האט זיך געדארפט פרייען ווען די לעצטע שטונדע קומט. מען וועט דאך אויף אייביק פטור ווערן פון דאגות און הארצרייסעניש, מען וועט דאך פארשפארן ברעכן זיך די קעפ צו צאלן קרעדיטארן, חתונה מאכן טעכטער און די אלע זיבעצן גליקן. אזוי קומט עס אויס לויט דעם שכל. אין דער אמת'ן איז דאך דאס אבער פונקט פארקערט. ניט נאר ווייל קיינער פון אונז וויל ניט שטארבן נאר וויפיל א מענש זאל ניט לעבן, איז אלץ ווייניק און יעדער וואלט געוואלט אריינלעבן ווי א מתושלח. יעדער איינער, ווי ער זאל ניט ליידן, קלאמערט זיך איין מיט די נעגל אין לעבן, קעמפט קעגן דעם מלאך המוא מיט אלע כחות און זוכט נאר צו פארלייגערן דאס לעבן. דער 18־יאריקער מאן, אדער פרוי, ווייל ניט שטארבן ווי דער פופציניאריקער און אפילו דער גליקלאכער, וואס האט שוין אויף זיינע פלייצעס די פולע הונדערט יאר, ווערט ברוגז, אז מען דערמאנט אים וועגן שטארבן. איז עס ניט קיין חידוש?

אמאל, ווען איך בין נאך געווען א קינד, האב איך אין מיין שטעטל ביינגעוואוינט אזא פאל. צו אונז אין שטעטל איז זיך געקומען צושלעפן א כאליאסטרע ציגיינער, מיט זייערע וועגענער, פערד, ביידלאך, וועלכע זיי האבן זיך איינגעארדערט הינטער'ן שטאט. איז מען געלאפן צו קוקן אויף די אורחים, ווי אויף א בייז וואונדער. מיר, קליינווארג, האבן ממש ניט געקאנט אפרייסן די אויגן. פון די שווארצע מענער, און פרויען מיט זייערע האלב נאקעטע שמוציקע קינדער, אבער ניט דאס בין איך אויסן. אזוי שנעל, ווי די ציגיינער זיינען פארטיק געווארן מיט דער ארבעט, האבן זיי זיך וועקגעלאזן איבער דעם שטעטל, און די פרויען איבער די אידישע הייזער.

האט זיך אנגעהויבן א סדרה פון "וואראזשען", אדער ווי מען זאגט אין אידיש — צו טרעפן, פאראויסזאגן. האבן אידישע פרויען, אפילו אלטע אויסגעשטרעקט זייערע הענט און כיטרע ציגיינערטעס האבן זיי פאראויסגעזאגט וויפיל יארן זיי דארפן נאך לעבן, וואס דערווארטעט זייערע מענער וכדומה. וואלט איר געדארפט זעען, ווי די אויגן האבן אויפגעשיינט ביי די אידישע זקנות, ווען די ציגיינערנס האבן דערקלערט, אז זיי זעען עס פון די שטריכען, אז זיי וועלן נאך לאנג לעבן. עס איז איבעריק צו זאגן, אז נאכדעם ווי די כאפטע איז אוועק האט מען זיך געכאפט, אז ביי דעם פעלט א לעפל, ביי יענעם א מעסער, ביים דריטן א האן, ביי ווער מען גאר א האק. אלע האבן געוואוסט, ווער די גנבים זיינען, אבער וועט זיך דאס גיין פארטשעפען מיט ציגיינער? איז מען צופרידן געווען, וואס זיי האבן כאטש גוטע נביאות געזאגט און אז דעם איבעריקן האט מען אין גיכן פארגעסן.

אויך איצט, אין אונזערע ציוויליזירטע צייטן. פוילן זיך ניט עלטערע מענשן צו באזוכן קארטנוואפערנס און הערן פון זייערע כשר'ע מיילער ווי עס שטייט זיי נאך פאר ארומצושפאצירן אונטער דער זון. מיט איין ווארט, מען חלש'ט צו לעבן, מען וויל זיך ניט שיידן מיט עולם הזה און מען זוכט צו פארלייגערן די יארן.

איצט האט די דאזיקע אנגעלעגנהייט אנגענומען גאר אן אנד[illegible] כאראקטער. עס האלט שוין דערביי, אז די קארטנווארפער מיט די מכשפים וועלן אראפ פון דער סצע־

(שלוס אויף זייט 3)

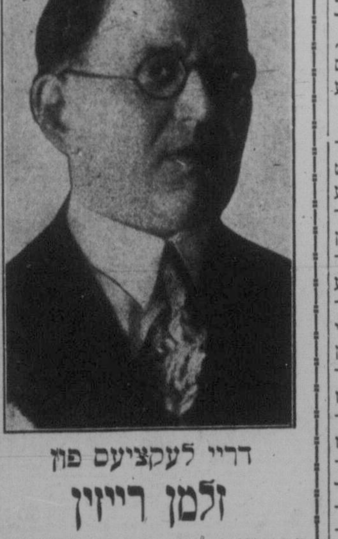

דריי לעקציעס פון
זלמן רייזין
פרייטאג, מאי 30, 8.30 אוונט
"עליות און ירידות אין דער געשיכטע פון אונזער קולטור"
זונטאג, יוני 1טן, 8.30 אוונט
"אידיש און דער קאמף פון די אידישע מאסן פאר זייער באפרייאונג"
דינסטאג יוני 3טן, 8.30 אוונט
טעמע וועט שפעטער אנאנסירט ווערן.
אלע לעקציעס
אין גרדיסן פרץ זאל
1 בילעט, 40 סענט
אויפזיכט:
קולטור געזעלשאפט און איווא קאמ.